

DR. AISTLEITNER JÓZSEF
1940/41. TANÉVI HITTUDOMÁNYKARI
DÉKÁN TANÉVMEGNYITÓ BESZÉDE:

EGYETEMI POLGÁROK !

A klasszikus kor hadvezérei a csatába induló sereg harci készségét gyújtó beszéddel szokták lángra lobbantani. Az egyetemi polgárok ugyan nem indulnak a tanév elején véres csatákba, de azért mindannyiuknak: a dócenseknek és a hallgatóknak egyaránt szintén vannak ellenségeik, akikkel szemben állni kell a harcot. Egy ilyen közös ellenségre kívánom a mai alkalommal felhívni a figyelmet.

A világháború előtti „aranyvilág”-ban a tanuló fiatalok főellensége az *ivás* és a *virtuskodó csínytevés* volt. A vastagbetűs tanulók becsületbeli rangsorát sokszor hatályon kívül helyezte a Virtus rangsora, s a jóviseletű, szorgalmas tanulót társai közül akárhányan gyanús strébernek nézték. A trianoni gyász éveiben bizonyos átértékelés következett be. Átment az ifjúság köztudatába, hogy a csonka haza sorsának jobbrafordítása végett minden erejét meg kell feszítenie. A szorgalmas tanulónak megnőtt a becsülete társai előtt. Fel akarom tételezni, hogy nemzeti sorsunk jobbrafordulása sem fog e téren visszaesést előidézni: hiszen éreznünk kell, hogy házunk táján még nincsen minden rendben és még sok a teendők !

Az anyagi élvezetek csábításai mellett azonban van és mindig volt a szellemi munkának egy másik veszedelmes ellensége, olyan ellenség, amelynek már sok jóképességű, művelt egyén lett áldozatává. Reá, a *szellemi epikureizmusra* kívánom ez alkalommal felhívni figyelmeteket, egyben utalni

kívánok arra a fegyverre, amelyet vele szemben meg kell ragadni: a szellemi *önfegyvelmezésre*.

Festői kép tárul elénk, valahányszor nyáron ott látunk a mezőn gyermekeket, amint lelkendezve sietnek virágról-virágra, hogy letépjék, csodálják szépségét, élvezzék illatát s gyönyörködjenek gyűjtésük eredményében, a színpompás csokorban. Kevésbbé örvendetes, ha meglett férfiak viszik végbe ugyanezt a szaladgálást a szellemi értékek széles mezején. Nevelésük és tanulmányaik alapján széleskörű tudományos, művészeti s esetleg vallásos érdeklődésnek jutottak birtokába, de állandóan egyik kör sem tudja őket magához bilincselni. Ők a szellemi *élvezetet* keresik s mivel az élvezetnek az a törvénye, hogy nem köt le állandóan, és változatosságot kíván, a pillanatnak letépett virágát csakhamar elszórják, mert egy másik jobban nyerte meg tetszésüket. Ez a szellemi magatartás ítélte már sok embert, kiváló tehetséget terméketlenségre: képességei és állandó sürgölődése mellett inkább csak gyűjt vagy csodáztatja szelleme sziporkáit, de gyenge a komoly termelése és nincsen olyan alkotása, amely megfelelő képességének, szorgalmának és annak a várakozásnak, melyet hozzá fűznek.

Ennek az állhatatlan szellemi típusnak jellegzetes vonása, hogy az azt megtestesítő egyéneket jobban kötik le különböző allotriák, amelyek magukban véve egy egész életet szépen kitölthetnének, mint az elvállalt élethivatás, amelyet inkább a megélhetésért vállalt szükséges rossznak tekintenek. Töbket közülük a mostoha sors vitt hajlamaiknak meg nem felelő pályára; ezeket sajnálni lehet, de nem lehet egészen menteni, mivel nincs meg bennük az a kötelességtudás, amellyel elvállalt feladatuknak tartoznak. Emellett nem veszik tekintetbe, hogy utóvégre is a szellemi foglalkozások minden ágának megvan a sajátos szépsége. Csak el kellene abba mélyedni, félretenni az ellenszenv sugallta előítéletet, és akkor kiderülne, hogy a jól elvégzett munka e területen is jutalmát önmagában hordozza, és hogy mennyire igaz *Cusai* Miklós mondása: nulla ars habet osorem, nisi ignorantem. De ezt az elnézést sem érdemlik meg azok, akik hajlamukat követve választották szakmájukat, de azután visszariadnak nehézségei-

től, vagy megunják azt, mivel pillangó lelkük nem tud egy helyen megmaradni, vagy mivel nem találják meg azt a szenciót, amelyre számítottak. Csak a szellemi élvezetre van kedvük, de komoly, kitartó munka nem az ő esetük. Hiányzik bennük a lemondás szelleme, holott nélküle soha derék és értékálló alkotás meg nem született.

E vázolt epikureus magatartás részben folyománya a közelmúlt kor néha túlzó szubjektívizmusának, individualizmusának, amely az egyént, annak tetszését és nemtetszését tette meg a dolgok végső mértékévé. Ezzel a beállítottsággal készül szakítani ez a század, amikor az egyéni kedvtelés helyébe a közösség javát állítja első vonalba. Mai társadalmunknak immár az a vezérgondolata, hogy mindenkinek teljesen, totálisan kell betöltenie azt a helyet, ahová őt a Gondviselés állította. Olyan totalizmus ez, amely ellen senkinek sem lehet kifogása: a kötelességteljesítés totalizmusa.

Az emberi életfeladatoknak ilyen beállítása lehetetlen nagyfokú lemondásnak, aszkézisnek gyakorlása nélkül. Ez a kijelentés talán keményen hangzik; de ne felejtjük el, hogy eddig is sok askéta élt közöttünk, anélkül, hogy különösebb módon magukra vonták a figyelmet: arcuk verejtékével művelték meg földecskéjüket; gyárakban, műhelyekben egyhangú, néha súlyos munkát végeztek egy egész életen át; askéták a hivatalokban, akik alárendelt szerepben állandóan másoknak sokszor kicsinyes dolgaival vannak elfoglalva, hogy szűkössé fizetéshez juthassanak és életben tartsák családjukat; néptanítók, akik rakoncátlanságra hajló gyermeklégiókkal győzködnek nemzedékről nemzedékre; de askétákat találunk sok esetben a hivatalok élén is, az igazi vezetőket, akiket folyton a kritikának kitett döntések végső felelősségének terhe nyom. Sőt, ha tovább folytatnók az askéták keresését, arra az eredményre jutnánk, hogy néhány élősdit nem számítva, egy közepeszerűen vezetett államban is alig van ember, akinek nem jutna ki jókora adag az aszkézisből, ha komolyan fogja fel életét. Nem lehet itt kivétel a főiskolás, a tudományos pályára készülő s azon működő egyén sem csak azért, mivel a tudományos munkának ellenőrzése, értékének megállapítása sokkal nagyobb nehézségekbe ütközik. Nem lehet Ő az az illető,

akinek tetszésére van bízva, hogy valóban hivatásának éljen-e, vagy csak látszatra végezzen-e kirakatmunkát. Ellenkezőleg: a szellemi élet igazi magaslatain kell keresnünk a legnagyobb felelősségérzetet és a leghűségesebb kitartást. Nem érdekessége és nem azért kell vállalni a szellemi munkát, hogy vele nevet lehessen szerezni és elismerés vegye körül a dolgozót, hanem azért, hogy a köz szempontjából hasznos dolog elvégeztessék akként, hogy azt ne kelljen másnak hamarosan elülről kezdenie. Mindenkor ne személyi, hanem tárgyi szempontokhoz igazodjék a munka elsősorban. Oda kell állani, ott kell téglát téglára rakni, ahol rés nyílik, nem törődve azzal, hogy a téglát lehet-e kívülről látni, vagy pedig mélyen benne van-e a falban vagy esetleg lenn van-e az alapzatban?

Ez a lemondó kötelességteljesítés s a vele járó állandó önfegyelmelés csak úgy lehetséges, ha az embert bizonyos lelkesedés is fűti. Nem az a parázs lelkendezés, amelyet az itt-ott adódó szellemi élvezet, esetleg a heuréka öröme kelt: múló injekciók ezek, amelyek magukban nem alkalmasak arra, hogy állandó hűséget és kitartást váltsanak ki az emberből. Az a lelkesedés, amelyre itt gondolok, csendesesen lobogó, de soha ki nem alvó láng, örök mécses, Vesta tüze Minerva tűzhelyén, állandó fogékonyság az objektív, tárgyi munka-értékekkel szemben. Megérzése annak, hogy nem hiába dolgozunk, mert munkánk nyomán ott van az eredmény, amely a társadalomnak szükséges, vagy legalább hasznos. Ez a rejtve ápoltság teszi csak lehetővé, hogy sok ember egyenesen kellemetlen munkát végez nagyobb zúgolódás nélkül évek hosszú során át; az utcaseprőt, a csatornatisztítót is munkahelyén tartja az a tudat, hogy az ő teljesítménye jelentős társadalmi érték, olyasmi, amit el kell végezni, mert különben nagy bajok háruelnának a közösségre. A végzett munka értékének állandó átélése, a hivatástudat az az érzés, amely az embert biztosan vezeti kötelességteljesítése útján.

Könnyebbé válik a lemondásos út, ha utitársak akadnak, akik azonos cél felé törekszenek. Az egyéni vallásos aszkézis jellegzetes képviselői, a Tebaisz anachorétái is idővel úgy találták, hogy saját gyengeségük elleni harcukat jobban vívhatják meg, ha vállvetve küzdenek. Ezért menekedtek a

magukra hagyatottság nyomasztó terhe alól az ú. n. laurákba, szerzetes falvakba. Valahogyan egymásra kell találniok azoknak, akik munkájukban a közösség érdekét tartják elsősorban szemük előtt. Legkönnyebbé akkor válik a lemondó munka, ha az egész közszellem sodorja az embert ebbe az irányba, ha környezetünket is áthatja az objektív teljesítménynek a láza, ha egyéni törekvésünk bele tud torkollani pl. az egész nemzetnek nagy iramába.

A nemzetek közötti versenyben is nem azok a nemzetek viszik el a pálmát, amelyek legjobban rendezkedtek be anyagi és szellemi élvezetekre, hanem azok, amelyek az objektív teljesítményt teszik első helyre s amelyek érette a legnagyobb lemondást hajlandók elvállalni.

E gondolat jegyében nyitom meg a Pázmány-egyetem 306-ik tanévéét.

Kiadásért felelős: Dr. Schütz Antal.

35.471. — Kir. Magy. Egyetemi Nyomda. (F.: Thiering Richárd.)